

פרק א. ברורים לפני החלטה על פגישה

לאחר שמיעת הצעת השידוך לראשונה וברור כללי המוזכר לעיל, אודות נתוני המועמד: גילו, מבנה גופו, משפחתו המורחבת, סגנון חייו, ארועים בולטים בחייו ותכונות בולטות באישיותו, הכולל כמקובל, גם התאמת שמות המועמדים לשמות ההורים כראוי לכתחילה, ניתן לברר **מראש** נתונים רבים נוספים, מאנשים שנמצאים במגע עם המועמד ומשפחתו, על ידם מתבררות עובדות בולטות, העוזרות להכריע, האם לגשת להצעת שידוך זו, או לדחותה על הסף עקב אי התאמה. אמנם, הברורים כרוכים בטרחה, ובדרך כלל, באי נעימות מסויימת ובמכשולים אפשריים של לשון הרע, אך תהליך זה חיוני להבטיח כמיטב יכלתנו האנושית "בנין שלם".

שאלת המפתח בכל תכונה ומידה שנגלה במועמד, אינה "הטובה היא אם רעה", אלא "המתאימה היא למועמדת או האינה מתאימה". יתכן בהחלט שתכונה שלילית במשקפי מועמד אחד, תתקבל כחיובית מאוד, בעיני מועמד אחר. נצעד בעקבות הנחיית רבנו ה"בכור שור" - מבעלי התוס', בפירושו על התורה (חיי שרה כד יג), הקובע ג' מדדים לשידוך הגון:

א. מידות ותכונות אופי.

ב. יחוס (רקע משפחתי וחברתי).

ג. יופי (התאמה חיצונית).

נקדים ונזכיר את אזהרת חז"ל (יבמות סג) (בתרגום לעברית) עליך לפעול במהירות כאשר מזדמנת לך שדה לקניה ולא להשהות את פעולת הקנין אך עליך לפעול במתינות בטרם תחליט להנשא! ההסבר לכך הינו פשוט. גם אם קנית שדה התבררה כלא כדאית, הנזק הינו נקודתי ובעל היבט כספי בלבד, אך נישואין הינה פעולה גורלית ובעלת השלכות לכל תחומי החיים. לכן אין להחפז אלא לבדוק היטב את כל צדדי הנשא.

1. מידות בולטות ותכונות בולטות

במהלך חיי השגרה חושף האדם, לעתים בלי לחוש בכך, את תכונותיו הבולטות לטוב או למוטב. בודדים הצעירים המסוגלים להטעות לחלוטין את החברים, השכנים, המורים וכדו', וזאת לאורך שנים רבות, ובמצבים מגוונים. כמובן, שכל מוסר מידע, מצגי את זווית הראיה שלו, האישית, המוגבלת, ובדרך כלל הנגועה לטובת המועמד או לרעתו, אך בכל זאת, ע"י הצלבת המידע שנקבל מהמקורות השונים, ניתן לגלות עובדות רבות, וכן לגלות מקורות מידע נוספים. תחקור חכם, הרגיש לא רק לתוכן המידע, אלא גם לצורתו, עצמתו, הדגשותיו וכדו', יעזור רבות להכרות אמיתית. תגובה הססנית, או תשובה שאינה עונה לחלקים מהשאלה, אינה שקולה לתשובה החלטית ובוטחת.

ניתן להעזר בהדרכת חז"ל (פרדר"א כ"ה), שניתן לעמוד על עמדתו של מוסר המידע, בהתאם לסגנון דבריו: אם פותח בשבח, מוכח שכוונתו לגנות, ואם פותח בגנות ואז"כ משבח - כוונתו לשבח.

דוגמא: שאלה: האם בחור מסודר בהופעתו, בחפציו וכדו'? **התשובה:** "כן. ניתן לומר שכן, הוא מסודר". מתשובה זו ניתן להסיק בד"כ, שרמת הסדר בינונית בלבד. **אך אם התשובה:** "בודאי, הוא מאד מסודר, הופעתו תמיד מושלמת בכל מצב, ספריו ומחברותיו עטופים ושלמים, גם ארון בגדיו ומטתו תמיד

מסודרים" - מתשובה זו ניתן להסיק שאכן הנו מסודר מאד, כראוי. מאיך, אם התשובה תהא: "מסודר? זוהי מילה דלה לבטא את המצב! הבחור לא יצא מחדרו לפני שבע חקירות ובדיקות האם הופעתו כהלכה, הכובע בזווית נכונה, הציציות מדויקות בארבע הרוחות, פאותיו מיושרות שוב ושוב, ואין פירור אבק על נעליו, ואוי למי שיעיז לגעת בו, או בבגדיו, ביד לא נקיה או מזיעה...". כמוכן שבחור זה לקוי בהשקפתו ו/או במידותיו, הפך את הסדר מאמצעי למטרה, ויתקשה להשתלב בחיי משפחה. ואם יענה הנשאל: "הבחור ירא שמים, ומשתתף בקביעות בשעור ב'מסילת ישרים', הוא יתום מאב, ומתקשר תדיר לאמו העובדת כפקידה במועצה הדתית" - תשובה זו, שלא ממין השאלה, נראית כמנסה להסתיר עובדות לא מחמיאות.

כאמור לעיל, חוסר סדר מחד, או סדר קיצוני מאידך, אינן בהכרח תכונות המונעות המשך הקשר. לעיתים זקוקה המועמדת להשלמתה, דווקא לבעל תכונות אלו. נדגיש כאן, וכן נחזור ונדגיש בהמשך דברינו, שיש להפריד בין "דעות" ובין "מידות". "מידות" כלומר: תכונות נפש מאפיינות, הינן נתון מולד שאינו בר שינוי (שבת קנ"ו), חובתנו בתחום זה הינה לא לעקור את כוחות הנפש, אלא לעדנם, למתן אותם, לשלוט בהם, ולכוונם לעבודת ה', לעומתם "דעות" נרכשות במהלך החיים וניתן לשנותן. לא תמיד קל להבחין בין מידה לקויה ובין דעה מוטעית, המשקר לא בהכרח שקרן באופיו, האוהב הנאות אינו בהכרח "בעל תאוה", לעיתים ההשקפה השגויה, יוצרת צורת התנהגות הנראית כפגם במידות. בגבולות הסבירות: חשיבות ההצטיינות במידות הטובות, עולה על חשיבותם של כשרונות מעולים. במיוחד הדבר אמור ביחס למציאת בת זוג, שהפשטות יפה לה, כידוע לכל מביין.

גילוי נאות

אחת השאלות המורכבות והעדינות ביותר בכל התקשרות בין שני בני אדם הן במסחר, הן בשותפות עסקית והן במערכת עובד-מעביד הינה האם יש חובה לגלות כל פרט באופיו, בבריאותו, בקורות חייו, במשפחתו ובדעותיו של כל צד בקשר השיתוף. לא נעסוק כאן בהנחייה לשכן או לחבר שפנו אליו לברור על המועמד אלא על חובתו של המועמד לגלות למשפחת הכלה את כל האמת אודותיו. ברור שכל מידע שאין לו כל קשר להתאמתו לנישואין של המועמד אין כל חובה לגלותו. ברור שכל מידע שידעתו מבטלת מראש את האפשרות ליצירת קשר חובה גמורה לגלותו. הנדון האמיתי הינו אותם נתונים שאכן לו ידעו אותם במשפחת הכלה לא היו נגשים כלל לשידוך אך כאשר מגלים את מעלותיו של הבחור מוכנים להמשיך בשדוך למרות נתונים אלו, כיוון שנתונים אלו אינם פוסלים לחלוטין, אלא רק אינם רצויים לכתחילה. כגון: פער גילאים, פער גדול בגובה, מחלה שהיתה ונעלמה לחלוטין כלא היתה, סטיה רעיונית שתוקנה לחלוטין וכדומה. במקרים אלו ובדומים להם קבע מרן 'הקהילות יעקב' (קה"י יבמות ס"י מ"ד), שאין חובת גילוי מוקדם כשם שהגמרא ממליצה ליהודי שאכן אמו יהודיה כשרה אך אביו אינו יהודי, שילך למקום שאין מכירים אותו, וישא אשה (יבמות מה.), בהתאם לכך נראה לנו שבעל החסרון ישקול היטב כיצד היה מרגיש לו הצד שכנגד היה מסתיר ממנו מידע זה, ומה ששנוא עליו לא יעשה לחברו, אך אם הינו משוכנע שלא היה מקפיד על הסתרה זו, הינו רשאי להסתיר זאת ללא היסוס.

כמו כן, נראה לנו להבדיל בין גילוי נאות ובין אמירת שקר, לדעתי בד"כ אין לומר שקר גמור, גם לא בנתונים טכניים כגיל וגובה, שקר שיתגלה יפגע אנושות בכל מערכת האימון בין בני הזוג, ההיתר שעסקנו בו בפרק זה הינו אך ורק להסתיר עובדות במגבלות שהובהרו לעיל, אך לא לשקר אודותם! במקרים

מסוימים מותרת אמירת לשון רב משמעית כגון: כאשר האב אינו יהודי יאמר הנשאל על אביו, שהאב אינו שומר תורה ומצוות וחסר כל זיקה ליהדות וכך כל משפחתו, ויעלים את העובדה שהאב אינו יהודי. אך אם ישאל ישירות האם האב יהודי יאמר בברור את האמת. האמת האובה מן הכל והאומר אמת אינו ניזוק מכך לעולם, כאשר פעל בהתאם להלכה.

עיצה לבדיקה מהירה של מועמד:

הרגלי ההתנהגות של האדם, מעידים רבות על עולמו הפנימי. ההבדל בין אדם שלם, לבין שאינו שלם (שד), הינו בצורת הרגליים (גיטין סח:). הרגליים, הרחוקות מהראש יותר משאר האברים, מיצגים פעולה בלתי מודעת, אוטומטית, הקרויה ע"ש ה"רגל" - "הרגל". מעקב אחר הרגלי האדם, מאפשר לאבחן מיידית את איכותו, בדרגת וודאות גבוהה. ניתן ללמד רבות מ"שפת הגוף" של האדם, ואפילו מצורת שערו (זהר ח"ג, קכ"ט:), אך זקוקים למומחיות רבה שאינה מצויה בצבור הרחב (ניתן לעיין בספרו של הרב אלדד נקר שליט"א "כל עצמותי תאמרנה") לכן אנו נסתפק בתחומים שכל אדם יכול לבדקם.

נדגים זאת בחמישה תחומים:

צורת התפילה:

התפילה מייצגת את מכלול היחס לעבודת השם. תפילה בכבוד ראש, בקצב סביר, לא בעיניים בוחות, לא תוך כדי עיון בדף מזדמן, בהטעמת התיבות, במנגינה חמה, בהקפדה על כריעה ראויה היכן שדרוש, ובצורה שאינה מתנשאת ומזלזלת, מעידה רבות על רמתו הרוחנית של האדם. במידת האפשר, ראוי לברר האם הבחור מקפיד להגיע לתפילה במועד שנקבע. איחור גדול וקבוע, אינו מבשר טובות.

צורת האכילה:

שעת אכילה שעת מלחמה ("זוהר" עקב רע"ב). במהלך האכילה מתנהל קרב בין הכוחות הגופניים ובין הכוחות הרוחניים, מקובל, שקל יותר לצום ביום הכיפורים לשם שמים, מאשר לאכול בפורים לשם שמים. האכילה הנה הכרח. אך ניתן לבצעה כאדם בצלם אלוים, בעדינות, בכבוד, בכמות הנחוצה ובהרכב הראוי, כאשר הקו המנחה הנו התועלת לבריאות הגוף ולא הטעם הטוב, אך חסר התועלת. לעומת זאת, המאבד שליטה עצמית מול שולחן ערוך, מתכופף אל המזון, ככל בעלי החיים נטולי הסנטר, במקום להישאר זקוף ולהעלות את המזון אל פיו, ממלא פיו במזון, מלעיט גרונו בקצב מוגבר ובכמויות לא הגיוניות, משקיע את כולו בפעולת האכילה, וטורח רבות להשיג תוספת כמות ותוספת רמת מזון, ספק האם יוכל להיות בן תורה אמיתי.

צורת הלבוש:

גם מלבושו המקובל של האדם מעיד רבות על פנימיותו. מלבוש צנוע, פשוט, מסודר ונקי, מאפשר התרכזות בפנימיות ובניין עצמי איתן, שאינו זקוק לגינונים חיצוניים ולאישור החברה. לעומת זאת, הקפדה על לבוש מפואר, איכותי, בעל שם מכובד, בהתאם לאופנה העכשווית, מעיד בדרך כלל על חולשה פנימית הנאחזת בתמיכה חיצונית כחיפוי. ובמקביל - לבוש מרושל, מוזנח, מאובק, דהוי ומזיע, לרוב איננו נובע מקושי כלכלי, אלא מפגם באופיו של הלבוש. (עיין הגהות היעב"צ מסכת ע"ז כ:).

שיחת חולין:

(משלי כז כא) "מצרף לכסף וכור לזהב, ואיש לפי מהללו". (שע"ת ג' קמ"ח). פנימיותו **האמיתית** של האדם, פורצת ובוקעת בזמנים ובמצבים לא פורמליים, בין המסגרות ומחוץ למסגרות, ברגעי המתנה, בזמני רגיעה, בזמן האכילה, במהלך נסיעה וכדו'.

גם אם אינו לומד תורה ישירות, צביונו כבן תורה, ניכר בכל הליכותיו, ובמיוחד בנושאי שיחתו, בביטויי הלשון, וברמת השיחה, וכך אמרו חז"ל "שיחת חולין של ת"ח צריכה לימוד" (סוכה כא:). מבדק זה יגלה, האם תורתו מנותקת מחייו, ונלמדת כתאוריה בלבד, או הפכה עצם מהותו, כך שגם בעתיד, מחוץ לכתלי הישיבה, כל תהלוכות חייו יהיו המשך בלתי נפרד מלמודיו ומהכרתו.

בדומה לכך, אם נרצה להכיר הכרות אמת את משפחתו של המועמד, דבר הנחוץ כמרכיב בהחלטה האם לקדם את השידוך, כמבואר בהמשך לחבור זה, ניתן להכירה אם יזדמן לנו לשמוע את מערכת הדבור הביתית של משפחה זו, את מטבעות הלשון, את עצמת הקול, את נושאי הדבור, וזאת כאשר אחד מבני הבית מרים את שפופרת הטלפון המצלצל שומע את הבקשה לקרוא לפלוני, מניח את השפופרת בצד מכשיר הטלפון והולך לחפש את פלוני (או מחזיק בידיו את הטלפון האלחוטי, והולך לחיפושיו) ובינתיים נשמעים לאזני הממתין כל דבורי בני הבית (וכן כאשר שפופרת הטלפון לא הונחה במקומה כראוי, השיחה לא נותקה אך בני הבית סבורים שהשיחה נותקה ומדברים דבור חופשי, אך בארוע כזה לא הוגן להקשיב לזולת ללא רשותו).

שלמות:

דרך נוספת לבדיקה מהירה של האדם, נלמד מגישתו של אליעזר עבד אברהם ("מדרגת האדם" עמ' קי"א): אליעזר החליט שרביקה הינה זיווגו ההגון של יצחק, בטרם ברר כל נתון שהוא, אודות הנערה ומשפחתה, החלטה שלא נותרה כהחלטת לב עקרונית, אלא לוותה בנתינת מתנות יקרות ערך, ללא כל בדיקה ואישור, וזאת כיון שרביקה פעלה בשלמות מוחלטת. אדם המסוגל לבצע פעולה אחת בשלמות אמיתית, מעיד על השתייכותו למחלקה האנושית הגבוהה, הקרויה בלשון הרמח"ל "שלמי הדעת" (מס"י פ"ד).

אדם שאינו שלם, אינו מסוגל לפעול בשלמות מוחלטת בכל תחום שהוא. אין פיצולים בנפשו של אדם ((בריא), האדם השלם ישאף לשלמות בכל פעולותיו, יעקב אבינו - האדם השלם (בראשית לג יח), אינו מוותר אף על פכים קטנים (חולין צא). אם נזהה תחום אחד לפחות, שבו פועל האדם בשלמות האפשרית, נדע שלפנינו אדם שלם, אשר סגולה נפלאה זו, תלווה אותו בכל תחומי החיים, בדומה לדברי חז"ל (תענית כד). "כלה - כל זמן שענייה יפות, כל גופה אין צריך בדיקה". בדיקת חמשת הנושאים האלו מאפשרת לנו הכרות ראשונית אך אמינה, עם המועמד.

בדרך כלל, בשלב זה מקובל לשאול שאלה **כללית** על רמתו האישית, על תכונותיו והנהגותיו בענייני לימוד התורה ועבודת השם, מהו הקו ההשקפתי הכללי - "הזרם ^{יצחק מאיר} ההשקפתי", ובמקביל, מה תדמיתו בתחום החברתי, האם הינו רגיש ופגיע, האם הינו מרבה להתלונן, האם הינו מרבה לדבר יתר על המדה, האם הינו מופנם ומסוגר מחד או הינו רועש וסוער מאידך, וכן האם הינו מעשן.

^{יצחק מאיר}
35173

את השאלות המפורטות יותר ניתן לשאול רק לאחר קבלת התשובות, ואיתור הנושאים הדורשים בירור יסודי ומעמיק. אך כשרונות בולטים ניתן לברר גם בשלב זה, כלומר:

כשרון לימודי:

פקחות, הבנה, זכרון, כושר ניסוח והבעה, כושר התמדה ועצמאות לימודית.

כשרונות כלליים:

אמנם משקלם הסגולי קטן במכלול מערכת השיקולים, אך לעיתים נעזרים בהם לחיזוק החלטה, כגון: כשרון נגינה, שירה, ציור, כשרון ספרותי או יצירתי, כשרון מתמטי או כשרון ארגוני וניהולי.

2. קורות חייו של בן הזוג

כשם שהתועלת המתקבלת מפגז התותח, נגזרת מאורכו וכיוונו של קנה התותח, כך קורות חייו של אדם, הינם הבסיס המכריע להמשך דרכו בחיים. אדם בעל יכולת דלה בעבר, או במקביל אדם בעל פגם התנהגותי או מוסרי בעבר, יכול בוודאי להשתנות, לשפר את הישגיו הדלים, או לשנות את הרגלי חייו השלייליים, אך מזווית הראיה של הבוחנים את מועמדותו, רצונו להשתנות ולהשתפר עדיין לא מבטיח ברמת וודאות מספקת, שאכן יצליח לממש את הצהרותיו. הקב"ה לא דורש מאתנו להסתכן ולהמר בנושא כה רגיש, אדרבא, אנו חוששים ש"מה שהיה הוא שיהיה, ומה שנעשה הוא שיעשה" (קהלת א' ט'), ולכן כל עוד לא הוכיח האדם במעשים בפועל, במשך תקופה מספקת, את כוונותיו הטובות, אין אנו יכולים להסתפק בהבטחות חסרות בסיס עובדתי. לאור דברינו, עלינו לבחון בתשומת לב את קורות חייו של המועמד.

כמקובל בימינו, בחור שהגיע לפרקו, עבר מסלול לימודים, לעיתים מסלול עבודה, ולעיתים גם מסלול שירות צבאי. למרות אמונתנו בהכוונה מגבוה של פעולותינו, הורונו רבותינו, ש"בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו" (מכות י.), וניתן ללמוד רבות על המועמד ממסגרות חייו הקודמות. לכל מקום לימודים יש אופי ייחודי אופייני, בדרך כלל משתלבים בו חניכים בעלי נטיה לאוירת המקום, גם מי שהגיע למוסד ללא היכרות והתאמה לדרכו הייחודית, אם אכן ישהה בין כתליו שנים אחדות, יספוג את השפעת המקום, ויעצב את אופיו והשקפותיו בהתאמה לחברה הסובבת. רמת הלימודים במקום ורמת החברה, מעידים רבות על רמת החניך, כמו כן החלפת מקום לימודים דורשת בדיקה זהירה האם לא נבעה מפגם בתכונות המועמד. ישנם אנשים שאינם מסוגלים להשתלב בכל מסגרת שהיא, ויתקשו לקבל עול משפחה. עיסוקו הכלכלי של האדם מותאם גם הוא לרוב לאופיו ולרמתו האישית. אדם מעמיק יתקשה לעסוק בתפקיד שאינו דורש השקעת מחשבה, גם אם שכרו מרובה. אדם בעל הכשרה דלה, הנו לעיתים קרובות בעל כישורים דלים, אלא אם כן נסיבות חייו לא אפשרו לו לממש את סגולותיו.

מועמד ששירת בצבא במסגרת **רגילה**, מאפשר לנו לגלות חלק מאופיו ותכונותיו ע"י ניתוח תפקידיו הצבאיים, יש לרשויות הצבא כלים יעילים בדרך כלל, לסווג חייל לרמת התפקיד המתאימה לו.

שלמה המלך קבע (משלי כ', יא) "גם במעלליו יתנכר נער, אם זך ואם ישר פעלו" וכך גם בחז"ל (ברכות מח). "בוצין בוצין מקטפיה ידיע" – מהותו הפנימית של אדם ניכרת כבר בצעירותו ואפילו בילדותו, בתקופות חייו הראשונות, כל עוד שגיל הנישואין רחוק, האדם נוהג בטבעיות, ללא העמדת פנים המיועדת לקניית שם ותדמית בחברה, ולכן המידע מתקופות אלו הנו אמין, יחסית למידע משנות הבגרות המאוחרות. אמנם, ייתכנו שינויים באדם במהלך שנות התבגרותו, אך חובת הזהירות והבדיקה היסודית קיימת, גם אם התגלתה התנהגות חריגה **בשנים המוקדמות**, אופיו **הבסיסי** של האדם אינו קל שינוי, ועלול להתבטא במהלך החיים, במצבים מסוימים. (עיין "עלי שור" חלק א' עמ' קמ"ד - קמ"ה) (גר"א משלי כב ו'), (צדקת הצדיק קל-קלב). שקר, אלימות, אכזריות כלפי בעלי חיים, חוצפה, התנהגות חריגה ומוזרה, רישול בולט, שם רע כתלמיד מופרע, סכסוכים בלתי פוסקים וכדו', הינם תמרור אזהרה המצריך התייחסות ובדיקה.

התורה אוסרת על עמוני ומואבי ובאופן חלקי גם על מצרי, לבוא בקהל ה' (דברים כג), אע"פ שלכל גבר עמוני, מואבי ומצרי יש בחירה כיצד לנהוג בכל ארוע, בכל זאת אין הם יכולים להתנתק ממהותם השורשית, וכן לכל שבט משבטי ישראל יש מהות פרטית נפרדת שנשמרת לדורות (עיין לדוגמא פסחים ד). אכן, לאבחן את הצעיר ולדעת מהם תכונות הנפש המהותיות שלו יכול רק המטיב לראות (יפה תואר בר"ר ס"ג, י"ד), לא כל התנהגות חיצונית הינה מהותית בנער, לעיתים הינה נובעת מהשפעת סביבתו החברתית, כמוזכר לעיל.

3. משפחת בן הזוג המיועד

(איכ"ר א' י') המדרש מביא שורה של מעשים חכמים של ילדי ירושלים בתקופת הבית. באחד המקרים הציג הנוכרי לפני הילד הירושלמי שני חריצי גבינה ושאלו: איזו גבינה מקורה בעז לבנה, ואיזו מקורה בעז שחורה? כתגובה לשאלה בלתי פתירה זו, הציג לפניו הילד שתי ביצים, ושאלו שאלה נגדית: איזו ביצה נולדה מתרנגולת לבנה, ואיזו מתרנגולת שחורה? במבט שטחי, כוונת הילד בתשובתו היתה לסנוט בנוכרי ולטעון: ניסית להוכיח שהנך החכם ואני אינני חכם כמוך, הוכחתי לך בשאלתי, שגם אתה אינך חכם היודע הכל, אך חז"ל הטמינו בסיפור זה, וויכוח מהותי עמוק בין ישראל לאומות העולם.

התפישה היוונית - מדעית טוענת, שיש להתיחס לכל מציאות, בהתאם למצבה הנוכחי ללא קשר למקורה. לדוגמא: מכונית הנוסעת במהירות מסוימת, נידונית בהתאם למהירותה הנוכחית לכל דבר (כגון לענין ענישה, אם מהירותה גבוהה מהמותר בחוק), ללא כל קשר למהירותה בעבר, אנו נעזר בתוכנת מחשב, ללא כל קשר לזהותו של מפתח התוכנה, לארצו, לדתו, לגזעו, וכד'. בהתאם לכך טוענים אוה"ע, שאין כל חשיבות למקורו הלאומי של האדם. עלינו להתיחס לכל אדם בהתאם לסגולותיו האישיות, להישגיו, להשכלתו, לאופיו, ללא כל קשר למשפחתו, לאומתו או לדתו, כשם שאין כל חשיבות האם גבינה נוצרה מחלב עז שחורה, או מחלב עז לבנה.

הילד הירושלמי החכם, הוכיח לנוכרי את חשיבות היחוס, המקור המשפחתי, על ידי שתי הביצים, שאמנם לא ניתן לזהות את מקורן, האם מתרנגולת שחורה או לבנה, אך זאת נדע בוודאות, שאם נאפשר לביצים לפתח אפרוחים, מהביצה שנולדה מתרנגולת שחורה, יצא אפרוח שחור, ומהביצה השניה - אפרוח לבן! כלומר: היחוס המשפחתי קובע בהחלטיות את דור ההמשך - את פני העתיד. כל בעל חיים

מוליד בעלי חיים ממינו בלבד, וולד של בהמה טהורה, הדומה לבהמה טמאה, מותר באכילה! (בכורות ה:), וכך טענו האחים ליוסף, שחקר היטב אודות משפחתם "אחותנו אתה מבקש?". (רש"י מקץ מ"ג ז', ויגש מ"ד י"ט), יוסף הדגים בחקירתו, כיצד היה מקובל בזמנם לברר היטב היטב, מה טיבה של משפחת המועמד.

אמנם רבים בימינו סבורים, שהמרכיב המרכזי באישיות האדם מוקנה במוסדות החינוך, ואילו השפעת הבית שבו גדל, אינה כה משמעותית כבעבר, בכל זאת הנסיון מעיד בברור, שעדיין השפעת הבית גדולה מאד, ויש לברר היטב את הרקע המשפחתי. משפחה בעלת שורשים עמוקים בעולם התורה, או בעולם החסידות, אבות משפחה תלמידי חכמים ועובדי השם, מאפשרת לבניה נקודת זינוק רוחנית גבוהה. "תורה מחזרת על אכסניה שלה" (ב"מ פה.), אך כמובן ייתכן שהמועמד לא ניצל לטובה יכולת זו. מאידך, משפחה מודרנית, משפחה דתית לאומית וכדו', יטביעו את חותמם על בן המשפחה בדרכם שלהם.

אדם סופג בביתו נורמות של התייחסות לכל נושא, ההופכים חלק מתת ההכרה שלו, ומשפיעים שלא במודע על מערכת שיקוליו. היחס לזולת, היחס לרכוש, היחס למזון, היחס לבן הזוג ולשאר בני המשפחה, התייחסות לאירועים ומשמעותם במשקפי האמונה, תכנון הפעילות בהתאם לדרישות ההלכתיות, הדור מצווה ושמחת מצווה, נורמות דבור וצורת הדבור, אמונה ובטחון וחכמת חיים, בכל הנושאים האלו, יש לרקע המשפחתי משקל משמעותי, למרות השפעות מוסדות החינוך.

מכאן גודל הזהירות הנדרשת בבחירת **בת זוג**, שהרי עיקר הביצוע המעשי של נושאים יסודיים אלו מופקד בידי האשה, היא קובעת את נתוני הילדים, את הלאום, את שורש נשמתם (עיין אוה"ק תזריע), ואת האופי ((ב"ב קי)). "רוב הבנים דומים לאחי האם", השלה"ק (תושב"ת, "דרך חיים") מזהיר: כל הפורש מדברי רד"ל, "הנושא אשה בודק באחיה" (ב"ב קי) כאילו פורש מן החיים, ועיין בהסבר הכלל בדברי המהר"ל (גו"א שמות ו' כ"ג), **יש לברר באופן יסודי את נתוני אחי הכלה, קרוב לדרגת הברור של חתן מועמד!** אם כי יש מקילים להסתמך בעיקר על מוסדות החינוך שלמדה בהם הבת, וכבר דשו בכך רבים, ו"שומר פתאים ה" (אורחות רבנו יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל חלק ד' עמ' רנ"ה ובקונטרס "עת דודים - הדרכה למציאת בת זוג"). עיין גם להלן בהדרכה קצרה למציאת בת זוג.

יציאת החתן
2017

את אחי הכלה בודקים במידותיהם, בכישרונותיהם ובאופיים ולא בדעותיהם ומעשיהם (מכתבים ומאמרים למרן הרב ש"ך זצ"ל ח"ג עמ' קכ"ח), כיוון שדעותיהם ומעשיהם אינם תורשתיים אלא תלויים בבחירתו החופשית של כל אדם, ואילו המידות והתכונות אכן מוקנים גם לדורות הבאים. אם יש אחים רבים בעלי תכונות אופי שונות זו מזו, די בכך שחלק מהאחים הינם בעלי תכונות חיוביות בתקווה ובתפילה שהבנים ירשו תכונות טובות אלו (אורחות רבנו, שם). ובמקביל משפחה בעלת שם רע, מסוכסכת מבפנים או עם שכניה, אנשים קשים או חסרי יושר, אחים או אחיות שפרשו מדרך התורה ר"ל, או בעלת ליקויים רפואיים (יבמות סד.) - מצריכים זהירות **מפליגה** בשאלה, האם יש הצדקה להמשיך בתהליך השידוך עם. המלצת השו"ע (אבן העזר סימן ב' סעיף ז') לחשוש לבעיה רפואית משפחתית דווקא אם במשפחה זו חזרה המחלה שלוש פעמים. בשם רבנו יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל נמסר, שיש לחשוש רק אם שכיחות המחלה הינה מעשרה אחוזים ומעלה.

משפחה ברוכת ילדים ובעלת זוג הורים בעלי שיעור קומה רוחני, הינה בית יוצר מעולה לפיתוח כושר הנתינה וההענקה. לעומת זאת, יתכן שיהיו הורים שאינם רגישים דיים לחינוך ילדיהם, ולכן, הילד גדל ללא חוס ואהבה, ללא הכוונה ופיקוח, וכל שכן ילדות קשה, בצל ויכוחים ומריבות, ביקורת הורסת וביזוי כבוד האדם, עלולה להפריע לבן הזוג להקים בית כראוי.

בירורים אלו תקפים גם לגבי משפחה שאינה שומרת תורה ומצוות. הדרישה למידות טובות קיימת גם במערכת חברתית חילונית, או אפילו שאינה יהודית, הכפופות לערכים, גם אלו שאינם תואמים את תורת האמת, מעידה על כוחות הנפש המושרשים במשפחה. הרקע המשפחתי עולה לעיתים בחשיבותו על הרקע האישי. צפורה אשת משה היתה אשה גדולה כאמותנו שרה רבקה רחל ולאה ("ילקוט שמעוני" שמות קס"ח), ובכל זאת לא זכה משה רבנו לבנים ממשיכי דרכו (ב"ב קט:), אשה יפת תואר, בעלת גדלות אישית מיוחדת, המסוגלת להתגבר על רגשותיה, ולמסור את בנה הצעיר להריגה ביוזמתה! - בכ"ז, בעטיה נולד בנה כבן סורר ומורה ("אזנים לתורה", כי תצא), וכך פסל אברהם אבינו את בתו של אליעזר עבדו, אף על פי שכשלעצמה היתה כנראה, בעלת נתונים מתאימים ליצחק, ובמקביל, בחר אברהם אבינו במשפחת בתואל ולבן, למרות שרמת מוסריותם באותה שעה היתה מאד נמוכה, בידיעה שיחוסם כשר, ופנימיותם חיובית למרות החיצוניות הדוחה, רבי יוחנן האמורא הגדול, מחבר התלמוד הירושלמי, לא נמצא ראוי דיו להשתדכות, כיוון שיחוסו לא בדוק כייחוסו של זעירי (קדושין ע"א). בהתאם לכך, משפחה שהתנתקה מדרך התורה כמה דורות, מאלצת לברר ביסודיות את טוהר היחוס. בצוק העיתים, לא היתה רגישות מספקת לנשואי תערובת בחלק מתפוצות ישראל, ועלינו להשמר ממכשלה.

למרות הנכתב כאן כאשר ניתנת בידנו הבחירה בין גר בעל מידות טובות צנוע וגומל חסדים, נעים הליכות וישר דרך, ובין יהודי מקורי חסר מידות טובות אלו, עדיף להנשא לגר מאשר ליהודי המקורי (ספר חסידים שע"ז), כמובן שעדיף משניהם יהודי מקורי בעל מדות טובות.

4. עשה לך רב וקנה לך חבר

אחד המדדים המרכזיים לאישיות המועמד הינו, האם הוא סגור בתפישותיו, בזווית הראייה הפרטית שלו, כחכם בעיניו, אמנם אינו מתנגש בחברה (עובדה שנתבררה לעיל בנושא הראשון), וייתכן שהנו גם כן מקובל בחברה, אך למרות זאת חש עצמו מורס מעם, נעלה מחבריו, חכם ומבין, ובקרבו מתנשא לאמר "מי כמוני", הוא אינו גאוותן הדורש כבוד, אך בהכרתו הפנימית הנו נכבד, ואינו חש לדעת הזולת, ולדרכו בהבנת מהלכי החיים.

מי שזכה לחבר אמיתי, חבר הקרוב אליו קרבת נפש, עמו הוא חולק את לבטיו וקשייו, ממליכו בנחת רוח, ונמלך בו טרם יפעל, אינו נמנע מלספר לו סודותיו וכשלונותיו, ובמקביל מכתיר עליו דעת תורה, בפניה הוא מתבטל ללא עוררין, לאורה הוא הולך, לא סר ימין ושמאל גם נגד הגיונו והבנתו, מעבר לקיום ההוראה ההלכתית שבכך, יש כאן גילוי תכונת אופי המבטיחה שהוא יהיה מסוגל בבא העת, להאזין לבת זוגו, להיות פתוח לרעיונותיה, מבטה ותפישת עולמה, למרות שהנה שונה משלו, ובמיוחד לאור העובדה שמהלך המחשבה הגברי שונה מהותית מקו המחשבה הנשי (כמבואר בהרחבה בחוברת "בניין שלם" - "פרקי הדרכה לחיי הנישואין"), ובכל מקרה של חילוקי דעות חסרי הכרעה, יהיה מוכן לפנות לרבותיו ולקבל הנחיתם בנושא, להלכה ולמעשה.

5. המעגל המשפחתי

כידוע, עיקר האתגר למידותיו של האדם אינו במעשים חד פעמיים רבי רושם, ובזמן מוגבל וסופי, אלא דווקא חיי השגרה האפורים, המעשים הקטנים היומיומיים, הם הדורשים את כוחות הנפש הגדולים, והם המגלים את מידותיו האמיתיות של האדם. ואמנם חברי החדר, הועד, הישיבה, יכולים לתרום רבות להכרת הבחור, אך עיקר הבירור המשמעותי הנו דווקא במעגל המשפחתי הפנימי, היחס לאחיו הגדולים והקטנים, ומידת הקשר עם הוריו, יגלו את פנימיותו האמיתית, זו שתבוא לידי ביטוי במהלך חיי הנישואין רבי העול, הטרחה והטרדה.

בדרך דרש ניתן לבאר את המשנה (אבות ב, ד) "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו", אל תשפוט את הזולת לפי התנהגותו החיצונית (בעבודה, בתפקיד, בצבור) אלא לפי התנהגותו במקומו – בביתו, במשפחתו, כאשר אינו "בתפקיד", שם תגלה את מהותו האמיתית. **להרחבה:** יש לעיין לעיל בפסקה "שיחת חולין" בפרק א' סעיף א'.

בן או בת שמרוחקים רגשית מהוריהם (משניהם או מאחד מהם), מעידים על בעיית אופי, או אצלם או אצל הוריהם, אך הצד השווה שבעיית אופי זו, דורשת זהירות רבה ושיקול דעת רב, בייחוד לגבי בת שלגביה מקובלנו לבדוק האם מכבדת את הוריה **יותר מדי** – הכוונה ללא גבול, ולכן אם לגבי בחור, עדיין ייתכן שיקבל על עצמו למורה דרך, רב גדול, גם כשאבי תלמיד חכם, אך לגבי בת, אין הדבר נאה ומתקבל להיות כפופה לסמכות חיצונית. אמנם כאשר ההורים אינם בני תורה, תפעל הבת בהתאם להנחיות רבותיה, תוך זהירות מפליגה בכבוד הוריה, ובשמירה על קשר חם וקרוב. כאשר ההורים הנם החברים הקרובים ביותר של המועמדים לנישואין, כמדורגת יעקב ובניו, כאחים ממש (רש"י בראשית ל"א מ"ו), קרוב לודאי שהילדים גדלו באווירה חמה ותומכת, הנם בריאים בנפשם, וזכו לדוגמא אישית שתעזור להם בבא העת להקים בית כראוי.

6. נתונים חיצוניים

אנו משתדלים במהלך חיי האמונה ועבודת השם, להתעלות משיקולים חיצוניים, ולהתרכז בפנימיות בכל נושא וענין, אין אנו שופטים אדם לפי חזותו החיצונית ונתוניו הטכניים אלא לפי מהותו האמיתית ואופיו הפנימי. הרבה מגדולי ישראל היו נמוכי קומה במיוחד, התנא הקדוש רבי יהושע בן חנניה, אחד מרבותיו של רבי עקיבא, היה מכוער באופן מיוחד (תענית ז'), ומצינו בש"ס חכמים צולעים, שסועי שפה, גוצים, שמנים, עוורים, בעלי שניים בולטות ובעלי גב עקום. למרות זאת, לקטנותנו, אין אנו יכולים להתעלם מהשפעת הנתונים החיצוניים, במיוחד לגבי מועמדת לנישואין, וכבר אסרו חז"ל לקדש אשה עד שיראנה, שמא תתגנה בעיניו (קידושין מא), ובמקביל יתכן שבת תדחה הצעה של בחור המעשן בקביעות. נסיון החיים מוכיח שחיי השיתוף מגלים חסרונות רבים באישיותו של כל אחד מבני הזוג, חסרונות שבדרך כלל לא היו ידועים גם לבעל החסרון בעצמו, כ"ש לזולת. אנו זקוקים לנקודת אחיזה יציבה ובולטת כדי לשאוב כוחות נפש לספוג את חסרונות בן הזוג. אדם נאה במיוחד, או בעל כשרון אמנותי בנגינה בשירה, בציור ואפילו בכח רב או ביכולת גופנית אחרת (גמישות, זריזות, כושר טכני וכד') מקל על בן זוגו לשאת את משא החיים המשותפים למרות חסרונותיו, אע"פ שיכולות אלו אינן מהותיות ואינן הכרחיות, כאמור לעיל, לקטנותנו, אנו זקוקים לעזרה חיצונית, כדי להתגבר על קשיי היום יום.

הנושא אשה שאינה נאה בעיניו, גם אם כוונתו לשם שמים, יזדקק לכוחות נפש רבים במהלך חיי הנישואין לספוג את מראה אשתו, כוחות ואנרגיות שהיו אמורים להיות מופנים להתעלות רוחנית, ויקשה עליו מאוד להעמיד פנים לאורך ימים ושנים. קרוב לוודאי שיכשל בהנהגות בין אדם לחברו ביחסו לבת זוגו עקב הדחייה שחש כלפי מראה. להלן בסעיף הבא, נלמד על גישה דומה בענין ההתאמה המנטלית בין איש לאשתו.

בפרק המבוא של "בנין שלם – הדרכה לחיי הנישואין" בארנו שראוי לכתחילה שהבעל יהיה גבוה מאשתו, כיוון שיש לכך השפעה תת הכרתית על יכולתה להכתירו עליה "אימת הגבוה על הנמוך" (רש"י, דברים לג, כז), וכך אסרו חז"ל להתפלל כאשר עומד במקום גבוה. אדרבא, המנהג הקדמון היה שמקום שליח הצבור הינו נמוך מרצפת בית הכנסת (שו"ע או"ח סי' צ' סעי' א', ע"פ ברכות יז). למרות שבשכלו מבין האדם שעמידה במקום גבוה לא מוסיפה לו גדלות אישית, אך הרגש מושפע וגורם להרגשת עליונות. וכך אסרו חז"ל (שבועות לא). לדון שני בעלי דין כאשר האחד לבוש קרעים והשני לבוש בגדי כבוד, כיוון שהרגש של השופט יטה טבעית לטובת הנכבד, למרות שאין כל קשר בין בגדיו למדת הצדק בדבריו. וכך הלושב בגדים חגיגיים, הרגשתו מרוממת, ללא כל הצדקה שכלית וכך להלכה אנו מברכים "על נטילת לולב" למרות שאנו נוטלים את כל ארבעת המינים, וביניהם את האתרוג שהינו החשוב שבארבעת המינים (ויק"ר ל', יב), כיוון שהלולב הבולט שבהם (סוכה לז:). כלומר המרשים שבהם. השפעת החיצונית על כח השיפוט האנושי איננה מוטלת בספק.

פער בולט בגובה, פער בולט בגיל, מקובל מרבתינו, שאין לפסול הצעת שידוך כאשר הבת מבוגרת מהבחור בשנתיים, (ובשם הרב ש"ך זצ"ל התפרסם, שיש אף לספוג פער של חמש שנים!). אבן הבוחן צריכה להיות לא הגיל הגופני אלא הגיל הנפשי, אם דרגת הבשלות האישית של בני הזוג מתאימה, אין משמעות רבה לפער הגילאים הגופני, אדרבא, בזמן חז"ל, היו שנהגו להשיא דווקא זקנה לצעיר, וזקן לצעירה, כדי לשלב את בגרותם האישית של הזקנים בהווי המשפחה. (סנהדרין קד:) וכן מראה חריג במיוחד. (הגרשז"א זצ"ל הורה שאין להשתדך עם בן זוג אשר מתביישים ללכת עמו בפרהסיא, עקב מראהו החיצוני), מוצא שאינו יהודי מקורי, ליקוי גופני וכדו', מובאים בחשבון במכלול השיקולים לקבלת ההצעה, ובודאי שיש ליידע את בן הזוג בנתונים אלו בטרם יביע דעתו, תוך הדרכה והנחיה של סמכות תורנית.

"החתם סופר" זצ"ל נשא בגיל חמישים (בזוג שני) את בתו של הגרעק"א שהיתה בת עשרים וחמש ומהם יצאה השושלת המפוארת של גדולי תורה ענקי עולם!

לעומת זאת, נתונים חסרי כל משמעות כגון צבע שיער, צבע העור, מספר משקפיים, מקום מגורי הוריו, מבנה שערו ופאותיו, אורך מעילו וגידול זקנו (היכן שאינם בעלי משמעות תורנית), ובמיוחד מצבם הכלכלי של הוריו, לא יובאו בחשבון שקולנו, בדרך כלל. מעציב ומקומם להוכח ששידוך הגון וראוי, נדחה על הסף משיקולים כלכליים צרים, בניגוד לאזהרת חז"ל על הנושא אשה לשם ממון, (קידושין ע'.), ובניגוד להמלצת חכמי כל הדורות, תוך התכחשות ליסודות האמונה והבטחון וגרימת צער וכאב לזולת.

הגאון מטשיבין זצ"ל ששהה בבוכרה בזמן שזאת אירופה מאימת הנאצים, שמע מגדולי המקובלים שם, שהחורבן והגלות של דורנו נגרם כתוצאה מכך ששדוכים רבים מתעכבים עקב חוסר יכולת העניים לתת נדוניה לבנותיהם (מתוך הספר "חזון חיים" על הג"ר חיים קרייזירטה זצ"ל, רבה של בלגיה) וכ"כ חידושי הרי"מ (מכתבים) ברוב הפעמים שידוכים עם ממון רב מתחרטים "אח"כ והנדבק בטובים נשכר ואין מעצור לה' להושיע ברב או במעט. מכיר שכונת חז"ל באזהרתם שהנושא אשה לשם ממון נענש בבנים שאינם הגונים, הינה שללא הממון לא היה מתרצה להנשא (באור הגר"א, אבן העזר ב', ד').

שוועת עניים אתה תשמע, צעקת הדל תקשיב ותושיע

חז"ל מדגישים, שהקב"ה מזווג הזיווגים, מקדם את סיכוי השידוך, ע"י השוואת המצב הכלכלי של בני הזוג, וזאת ע"י גרימת הפסדים לצד העשיר, או גם צבירת רווחים של הצד העני (ויק"ר ח' א'), וכך כותב בפרוש "ספר חסידים" (אות תק"ל) שהקב"ה גורם עוני לאדם עשיר, כדי שיסכים לשידוך מסוים. מכאן, שהדורש דרישות כלכליות ממשפחת הזולת, עלול לגרום לעצמו הפסדים והתרוששות, כדי שימתן את דרישותיו, וכבר הורה זקן ("קובץ אגרות" החזו"א חלק א' קס"ז), שברכת הרמ"א (אבהע"ז ב' א'), לחתן שמקבל בהשלמה כל מה שאבי הכלה יתן לו, ללא כל דרישות אישיות, גם אם ניתן סכום מזערי, טובה יותר מכל השתדלות כלכלית שהיא! ובמיוחד שבמקביל לבת הקול המכריזה 'בת פלוני לפלוני', מכריזה בת קול זו גם 'שדה פלוני לפלוני' וכוונתה לקבוע מהי הנדוניה שיתן אבי הבת לבתו בנישואיה ("הכותב" עין יעקב (מו"ק יח): בשם הרי"ן).

מצוי מאד שהורי החתן הדורשים רבות ממשפחת הכלה, מנימוקים רוחניים לשם שמים כחלק מחובת ההשתדלות, הופכים לבעלי אמונה ובטחון הבזים לחיי הפינוק והרווחה, המטיפים להסתפקות במועט, ולהסתמכות על הבטחת הרמ"א, כאשר הינם הורי הכלה...

כך מפרש ה"חזקוני" (ויקרא כו כט) את הקללה "ואכלתם בשר בניכם" - אלו שנותנים את בניהם לזיווג שאינו הגון, תמורת תשלום הגון, ונוסיף אנו ונבאר, שבעיני הורים אלו, הזיווג הגון מאד, כיון ששוחד הממון, מעוות את שיקול דעתם. כמוכן, שיש לוודא האם מצויים בידי משפחות בני הזוג אמצעים לסדור ראשוני בתנאי שכירות, ובריהוט בסיסי בלבד.

בדרך רמז ניתן אולי לומר שתוכן הצווי (משלי ג', ה') "בטח אל ה' בכל לבך ואל בינתך אל תשען" כוונתו בדומה לדברי רבי נהוראי, שהינו רבי אלעזר בן ערך (אבות ד', יד), "הווי גולה למקום תורה, ואל בינתך אל תשען", שלמד זאת מנסינו האישי, כאשר שמע לקול אשתו ולא גלה למקום תורה וכתוצאה מכך שכח את כל תלמודו (שבת קמז:), ולכן צווה "אל בינתך (על האשה שזכתה לבניה יתרה (נדה מה:)) אל תשען" שהרי הוא נשען על בינתה ונכשל, ומכך נלמד אנו להבנת הפסוק "בטח אל ה' בכל לבך" ולכן "אל בינתך (על אשתך, על תאריה, על משכורתה, על הממון שמקבלת מאביה) אל תשען! הבטחון בה', הינו המשענת היציבה, הבטוחה והנכונה!

גדלות נפש מיוחדת דרושה, לא לדחות בן זוג שהנו בעל מום שאינו מולד, שאינו תורשתי, כגון צליעה בעקבות תאונה, או לחילופין אסון אישי כגון יתמות או אלמנות בגיל צעיר - מבט מבוגר יראה גם בנתונים אלו נתונים **חיצוניים** חסרי משמעות שלילית. כאשר המועמד הינו יתום מאב או מאם, ואחד ההורים קיים, עלינו לבדוק בזהירות האם עקב היתמות, לא נוצרה תלות מחניקה בין ההורה לבנו או לבתו, תלות שתשעבד את בן הזוג לטיפול בהורה, תוך פגיעה משמעותית בהשקעתו בביתו שלו, לא כל שותף לחיי הנישואין מסוגל לעמוד בדרישות גבוהות אלו, למרות גדלותה של מצוה זו, ולא כל בן או בת, הינם בני דעת לאזן כראוי בין דרישות ביתם לדרישות הטיפול בהורה הבודד (ולעיתים, גם בזוג הורים קשישים), יש לסכם ברורות את מסגרת הקשר עם ההורים בטרם נחליט סופית בחיוב.

7. מוצא משפחת בן הזוג

"אשרי מי שאשתו מעירו" (עשויים מעור אחד...), ("מדרש משלי" ה' יח). חכמינו לדורותיהם, הדגישו מאד את המלצת התורה, להנשא לבן זוג בעל רקע אישי קרוב ככל האפשר. הזיווג האידיאלי הינו לשאת את בת אחותו (יבמות סב:) (דבר שאינו נפוץ בימינו, עקב סיכון גנטי) שהינה קרובה לדודה במירב אפשרות הקירבה, כך מגלה הגר"ש הירש בפרושו על התורה (ויקרא יט כא), בהצמדה בין דיני כלאיים לדיני נישואין (שפחה חרופה)), רמז לכך שכשם שאסורים כלאיים, המשלבים יחדיו, שני מינים הזרים זל"ז, כך אין לשדך יחדיו בני זוג השונים זמ"ז בהרגלי חייהם. כלאים יוצרים "כלא", בו כל מין מגביל וחוסם את זולתו. כך כותב ה"ספורנו" (בראשית ג' כד) "לא יהיה דיבוק אמיתי בבלתי דומים, אבל יהיה בדומים בלבד".

כאשר לאחר הנישואין מתגלה פער גדול ברמת היחוס בין הבעל לאשתו, עובדה שלא היתה ידועה קודם לנישואין, רשאית אף האשה לבטל למפרע את הקידושין כ"קדושי טעות", כיוון שלא ראוי לבני זוג להקים בית משותף ברקע כה שונה זמ"ז, כשם שנעל גדולה ממידת האדם אינה ראויה ללבישה (קדושין מט.). המלצת חז"ל להתאמה מירבית בין הרקע המשפחתי של הבעל והאשה הינה חד משמעית! וכך מרחיב "רבנו בחיי" (בראשית כד ג'): אזהרה לאדם, שישא אשה מבנות משפחתו, ושידבק בקרובותיו, וכן עשה אברהם אבינו, כי עיי"כ מתקיים השלום, ועל זה המשילו חז"ל (פסחים מט.) "ענבי הגפן בענבי הגפן". וביאר המהר"ל ("חדושי אגדות" סנהדרין ע"א), שלטובת תכונות ילדי המשפחה, ראוי שיהיו הוריו שווים זה לזה, (כלומר: שלא יתמזגו בילד שתי תכונות קוטביות זו לזו - עיין בקונטרס "בנין שלם" - "חינוך ומשמעת" בפרק "שורשים").

הגמרא (ב"ב קב.) מבארת את דעת רב יהודה בשם שמואל, שבנות צלופחד הותרו להנשא לכל ישראל מכל השבטים ולא דווקא לבני שבט מנשה, שהרי כתוב: "לטוב בעיניהם תהינה לנשים" (במדבר לו, ו), אך לכאורה דעה זו נסתרת מהמשך הפסוק "אך למשפחת מטה אביהם תהיינה לנשים" שכוונתו הפשוטה שעליהן להנשא אך ורק לבני שבט מנשה ולא לכל ישראל, על כך עונה הגמרא שהמשך הפסוק אינו צווי אלא עצה טובה "שלא ינשאו אלא להגון להם" - מכאן (תפוז, שם) שאין זוג הגון יותר מאשר להנשא לבני אותו שבט, אותה משפחה.

טעות רווחת בעולם, שעלינו להפגיש דווקא בעלי דעות מנוגדות, ובעלי אופי מנוגד, כדי ליצור "ניגודים המשלימים זה את זה". אכן, שיחת רעים בין בעלי עמדות מנוגדות וגישות מנוגדות, הינה פוריה מאד,

מעניינת מרתקת קולחת ונעימה, כך שהניגוד הינו רצוי ומבוקש, אך מבט זה מתאים לחברה מערבית, בה הקשר בינו לבינה הינו בלתי מחייב, מטרתו ההנאה הדידית, ללא כל כוונה לבנות בית משותף ולהבנות ממנו, לעומת זאת, במבט תורני, ניגוד זה הינו מכשול ליצירת חיי שיתוף עמוקים והרמוניים, רבי טרחה, קשיים ונסיונות, ולכן עלינו להשתדל לחבר דווקא בעלי זהות דעות ומידות (מהר"ל חד"א סוטה ב').

המהר"ל (גבורות ה' פ"ד) מבהיר שכאשר יש מפגש בין ניגודים, עלול להיות שבמקום השפעה הדידית למתן את הניגוד תיווצר החרפה של הניגוד, כאשר כל צד יתחזק בעמדתו ויעצים את ההתנגדות לצד שכנגד.

כידוע, התכנית המקורית לנשואי יעקב ועשו היתה שעשו ישא את לאה ויעקב ישא את רחל (רש"י בראשית כ"ט ז') (בר"ר ע' טז), כלומר, מהותה הטבעית של לאה מתאימה למזגו ואופיו של עשו, ולכן יעקב לא בחר בלאה גם לאחר פטירת רחל! אע"פ שבודאי לאה נהגה בצדיקות גמורה בכל דרכיה וזכתה להיות מבוני בית ישראל (רות ד' יא) וממנה מלכות, כהונה, לויה ותורה, אך זאת לא כתוצאות שינוי מהותה, אלא בעקבות מאבק פנימי בלתי פוסק נגד טבעה המקורי, ואכן בניה היו "בעלי תשובה" (ראובן, יהודה ודוד) כלומר, אלו שהלכו בדרך הנכונה רק לאחר מאבק עז בטבעם הבסיסי. נראה שזוהי כוונת המדרש (בר"ר ע"א ב') "לאה נראת צדקת ואינה צדקת" כלומר נוהגת בצדיקות אך אין זו מהותה, ואכן רחל שמהותה הפנימית היתה מתוקנת, הולידה שני צדיקים (זהר ח"א קנ"ג): יוסף הצדיק (בר"ר צ"ג ז'), בנימין הצדיק (ילק"ש ויקרא תמ"א). (כידוע זהר ח"ג רפ"א) לאה היתה זיווג של ישראל (ורחל של יעקב), ישראל - שם המורה על התמודדות בלתי פוסקת "שרית" (וישלח לב כט), וכ"כ ספרא דצניעותא (פרק ב') ופרוש הרמ"ז לזוהר במקומות רבים. בהתאם לכך, יעקב סרב לתת את דינה בתו לעשו כדי שעשו לא יחזור בתשובה (הגרמ"ש) ולא ישלב בתוך עם ישראל את תכונותיו המהותיות, בהמשך לכך ששלשת האבות סרבו לקבל את תמנע שחפצה להתגייר (סנהדרין צ"ט).

מכאן נבין מדוע הקפיד הקב"ה על משה רבנו שצרף לעם ישראל את ה"ערב רב" (שמו"ר מב ו'), גם אם אנשי הערב רב, וכן עשו ותמנע, ינהגו בפועל כיהודים כשרים לכל דבר, מהותם הפנימית תדרוש מהם מאבק בלתי פוסק, שתוצאותיו לא ידועות מראש.

כך גם בחיי המשפחה – כאשר הבעל והאשה אינם מותאמים בתכונותיהם, בהשקפת עולמם בהרגלי חייהם וברמתם הרוחנית, גם אם בפועל יחיו בשלום, בכבוד הדדי ללא כל פגיעה בזולת, חיי המשפחה ידרשו כוחות נפש רבים כדי לגשר על הפערים שבין בני הזוג, כוחות נפש ואנרגיות שהיו אמורים להיות מופנים להתקדמות רוחנית, להתעלות ולעבודת ה', חיי השיתוף יגרמו לשחיקה מתמדת ביכולתם הנפשית של בני הזוג, ואין כל בטחון שיכולת ספיגת השינויים ביניהם, לא תגיע לסיומה ביום מן הימים.

חיי הנישואין רצופים התמודדויות של בני הזוג מול הקשיים המעשיים - קשיי כלכלה, קשיים בריאותיים, קשיי פרנסה, צער הריון, צער גידול בנים וקשיים מצויים בענייני שלום בית. רקע מנטלי שונה של בני הזוג מחריף קשיים אלו, ולכתחילה יותר מן הראוי שבני הזוג יהיו לא רק מעדה אחת אלא גם מאותו זרם שבאותה עדה, כפופים לאותם מנהגים והלכות, מסורות והנהגות, כדי לאפשר קו מחשבה אחיד, ללא צורך בשינוי תפישה והרגלי מחשבה מוטבעים. אמת הדבר, שלגבי נושא זה החשיבות המרכזית הנה דווקא לרקע הנספג במוסדות החינוך של המועמד, יותר מאשר המוצא המשפחתי הטבעי, לפחות לגבי הזרם הפנימי באותה עדה. לעומת זאת, משפחה שחינכה את ילדיה שנים רבות בארצות חוץ,

נחשבת כסוג שונה לגבי משפחה שנשארה בארץ, אעפ"י שתושבי חוץ לארץ נולדו בארץ, והינם מאותה עדה, ואפילו מאותו זרם וחוג. השנים הרבות בחו"ל, משפיעות על טבעו של אדם במידה שאינה ניתנת לביטול, ודרושה התייחסות זהירה.

לדוגמא: בן זוג ממשפחה שלא הקפידה על הכשר מעולה או על חינוך במוסדות על טהרת הקודש, אעפ"י שלכתחילה ישאף לרמת הכשר וחינוך כראוי, אך בשעת הדחק, לא ימנע מפשרה בתחומים אלו כאשר מחיר האיכות יהיה גבוה כלכלית או טכנית, כמו כן יתבטא הדבר בצורת לבוש תורנית, במקום עבודה בעייתי, בחשיפה לאמצעי התקשורת וכדו'.